

**Tom G. Palmer et al. : NAKON DRŽAVE BLAGOSTANJA,
Centar za javne politike i ekonomske analize – CEA
Institut za razvoj individualne slobode – IRIS, Zagreb 2015., str. 148**

„Vaša budućnost ovisi o razumijevanju onoga što je u ovoj knjizi“, „Političari su ukrali Vašu budućnost... možete je vratiti“, naslovne su riječi knjige profesora Jeffreya A. Mirona sa Sveučilišta Harvard. Riječi naslovne stranice upućuju na opsežnu analizu aktualnih problema današnjice, za koje autor smatra odgovornima sve one koji su ili stvorili ili propustili zaustaviti svjetski stroj krađe, degradacije, manipulacije i društvene kontrole, a sve to pod krinkom države blagostanja kakva danas postoji.

Sadržaj knjige podijeljen je u četiri odjeljka, uvodni je dio napisao urednik i autora više poglavlja Tom G. Palmer, a sadrži 148 stranica teksta sa 9 djela izabranih autora.

U prvom odjeljku pod naslovom „Uzajamno pelješanje i neodrživa obećanja“ sadržana su tri (3) djela. Prvo djelo, naslovljeno „Tragedija države blagostanja“ Toma G. Palmera, osvrt je na porezni sustav, zdravstvo i druge tekuće probleme u SAD-u. Svoj rad započinje usporedbom države blagostanja s ribolovstvom, naglašavajući sličnost u smislu psihološkog pristupa pojedinca korištenju javnih dobara. Tako Palmer smatra da svatko od nas rezonira na način da „ako ja ne ulovim ribu, netko drugi će je uloviti“, znajući svjesno da će veliki ulovi rezultirati time da će jezero ostati bez ribe, i tako, sve dok drugi love ono što ja ne ulovim, nitko od nas neće pružiti inicijativu za ograničenje lova i dopuštanje ribljoj populaciji da se sama obnovi. Isto tako, tvrdi Palmer, rezultat međusobnog pljačkanja primjenjiv je i na vladine subvencije, jer ljudi također rezoniraju „ako ja ne dobijem vladine subvencije, netko drugi će ih dobiti“, što dovodi do situacije da svatko ima motiv za iskorištavanje tog resursa do iznemoglosti. Jedno od opravdanja za uzimanje državnog novca većina ljudi nalazi u rezoniranju da samo vraćaju ono što su kroz poreze dali, premda mnogi uzimaju daleko više od onog što im je uzeto, što naposljetku dovodi ne samo do toga da smo opljačkani, već smo opljačkani izvan svih održivih okvira. U nastavku Palmer govori o utjecaju dviju veliki ekonomskih kriza na državu blagostanja, a to su globalna financijska kriza koja je pretvorila stope gospodarskog rasta u negativne u mnogim državama te ujedno izbrisala trilijune dolara vrijednosne imovine, te dužnička kriza koja je pogodila Europu i koja prijeti srušiti neke od najmoćnijih svjetskih vlada, valuta i financijskih sustava.

Sljedeće je djelo Piercamilla Falaske s naslovom „Kako je država blagostanja potopila talijanski san“, govoreći o razvoju političkih sustava nakon fašističkog režima i ratnih strahota poslije kojih su klasični liberalisti predstavljali jedinu nadu

da država pronikne u demokratsku, kapitalističku slobodu. Falasca posebno ističe upozorenja talijanskog pravника Bruna Leonija, koji su išli u smjeru pogubnih posljedica ukoliko ljudi ne zapamte što je dovelo do novog prosperiteta, pri tome govoreći o nekoliko važnih projekata koje je postavilo temelje trenutnoj talijanskoj krizi.

Treće djelo u I. odjeljku jest tekst Aristidesa Hatzisa pod naslovom „Grčka kao upozorenje o državi blagostanja“, u kojem autor polazi od problematike moderne Grčke koja je postala simbol ekonomskog i političkog bankrota, te prirodni eksperiment u institucionalnim promašajima. U nastavku autor govori o današnjoj grčkoj krizi kao posljedicu kratkovidnih politika socijalističke stranke Andreasa Papandreoua, popratno navodeći statističke podatke raznih izvora, koji pokazuju podatke crne ekonomije i poziciju Grčke na ljestvici europskih zemalja rangiranih u odnosu na efikasnost njihova poslovanja, pri tome je stavljajući u nezavidan položaj, iz kojeg je očito da politika grčkih vlasti nije bila prijateljski nastrojena prema poduzetništvu. Nadalje, stanje ekonomske krize uz neprijavljene prihode vezane uz porezne evazije, visina BDP-a, isto tako transferi i posuđeni novac koji je odlazio izravno na potrošnju, a ne u štednju, investicije, infrastruktura, modernizacija ili razvoj institucija, doprinose tome da Grčka predstavlja školski primjer generacije neodrživih „prava“. Slijedom toga, grčka kleptokracija mora biti zamijenjena vladavinom prava; Vlada ima važan posao kako u stvaranju vladavine prava, tako i u stvaranju sigurnosti pravnih institucija koje voljne transakcije na tržištu čine mogućima, a koje shodno tome donose blagostanje.

Drugi odjeljak, pod naslovom „Povijest države blagostanja i onoga što je uklonila“, sadrži također tri (3) djela. Prvo djelo „Bismarckovo nasljeđe“ Toma G. Palmera, govori o korijenima države blagostanja koja je u svojoj modernoj formi nastala u Njemačkoj, krajem 19. st., kroz državotvornost njemačkih političara Otta von Bismarcka, koji je uveo njemačku državu blagostanja kroz niz obveznih osiguravajućih mjera u slučaju nesreće, bolesti, invalidnosti i starosti i na taj način promovirao i nametao ih tijekom 1880-tih, nazivajući ih „državnim socijalizmom“. U nastavku se autor osvrće na utjecaj države blagostanja i na Sjedinjene Američke Države, iako u malo drugačijem obliku, ali s izrazitim sličnostima s antiliberalnim pokretima u Europi kroz fazu poznatu kao „traženje rente“ tj. težnje k vlastitom profitu kroz političku akciju na štetu drugih. Autor govori o stanju prije i nakon države blagostanja, navodeći da država blagostanja kakvu danas poznajemo propada, i na nama je da se pripremimo na ono što slijedi nakon toga. Rješenje nisu državne intervencije na inzistiranje političara, jer je to korak u još veći kronizam, populizam i gorčinu prekršenih obećanja.

Drugo djelo u II. odjeljku, nazvano „Evolucija uzajamne pomoći“, Davida Greena, govori o povijesti socijalne skrbi koja je bila sklona mišljenju da su njezina kvalitata i razvitak rasli sukladno s uplitanjem struktura vlasti, dok je tijekom godina država popunila praznine koje su navodno stvorile tržište. Međutim, neprojeni dokazi pokazuju da je stvarnost itekako bila drugačija. U nastavku autor govori o društvu i participacijskoj demokraciji, ističući društva za uzajamnu pomoć kao posebno interesantna jer su težila kombinaciji visoke razine kontrole od strane pojedinih članova i učinkovite uprave. Tako su udružena društva proizvela niz jedinstvenih rješenja za prastari problem, uz minimaliziranje troškova i povećanje učinkovitosti koju visoka razina sudjelovanja može donijeti, te je upravo ta fleksibilnost bila važan dio njihove privlačnosti.

Treće djelo II. odjeljka jest „Uzajamna pomoć za društveno blagostanje: studija američkih bratskih društava“ Davida Beita, povjesničara koji opisuje načine na koji su Amerikanci koristili svoju slobodu udruživanja pri stvaranju velike mreže društava uzajamne pomoći. Pri tome su, uz iznimku crkve, glavni takvi predstavnici bila bratska društva, vodeći pružatelji socijalne pomoći u SAD-u, a koja su počivala na uzajamnosti između davatelja i primatelja. Autor, također, posebno obraća pozornost na uzajamnu pomoć kod imigranata, Afroamerikanaca i žena, omogućavajući na taj način Afroamerikancima svih klasa pristup osiguranju, dok je procjena korisnosti takvih bratstava uvelike ovisila o potrebama zadovoljavanja pojedinih pitanja. U suštini, osiguranja bratskih društava kao pružatelja socijalne skrbi, nisu nudila rješenja za sve probleme, ali su obavljala vjerodostojnu djelatnost ispunjavanja potreba članova i njihovih obitelji. Autor postavlja pitanje da li siromašni zaslužuju, ili ne, nastavljajući razvoj pomoći od onda do danas, do države blagostanja.

U III. odjeljku, naslova „Država blagostanja, financijska kriza i dužnička kriza“, izložena su dva djela. Prvo je rad Michaela Tannera, pod nazivom „Država blagostanja kao piramidalna shema“ u kojoj autor, govoreći o proračunskoj neravnoteži socijalnih država, napominje da njihov izlaz iz postojeće situacije krize nije u porezima, jer je fokusiranje na poreze i dug samo zamjena simptoma s bolešću. U nastavku također govori o pay-as-you-go (PAYGO) – sustavu „plati kad ideš“, koji ima iste financijske strukture kao „piramidalne sheme“, pa se u situaciji kada broj umirovljenika raste s potporama, a broj podupirućih radnika pada, sustav urušava, a Vlade, da bi takav ishod spriječile, naglašava autor, moraju napraviti odmak od PAYGO transfernih programa, usmjeravajući se na sustav u kojem pojedinci štede za svoju vlastitu mirovinu kroz privatne investicije u rastuće gospodarstvo.

U drugom djelu, „Kako je pravo na povoljnu nekretninu stvorilo mjehur i srušilo svjetsko gospodarstvo“, Johan Norberg, kao švedski ekonomist i povjesničar, smatra kako državama politika omogućavanja „povoljnih“ nekretnina stvara veliki problem na tržištu nekretnina, što je rezultiralo padom globalnog financijskog sustava. U nastavku govori o ciljevima Busheve politike nakon rušenja Federal National Mortgage Association (Fannie Mae), prvenstveno okrenutima prema stvaranju „vlasničkog društva“ gdje bi građani imali kontrolu nad svojim životima, gdje bi bili imućni kroz vlasništvo, koje bi ujedno promoviralo nezavisnost i odgovornost. To je u konačnici bio i izraz spremnosti korištenja razina vlasti za tretiranje vlasništva mnogo povoljnije negoli drugih ugovornih veza na tržištu.

U posljednjem, četvrtom odjeljku, naziva „Siromaštvo i država blagostanja“, nalazi se djelo Toma G. Palmera s temom „Siromaštvo, moral i sloboda“. Temelje ovog rada čine filozofija morala, ekonomija, povijest te ostale discipline kojima se omogućava približavaje prikaza prirode, izvora siromaštva i bogatstva, viđenih kroz oči klasičnih liberala, a kako bi izložio njihov pogled na pravu ulogu samopomoći, uzajamne pomoći milosrđa i državnu prisilu u ublažavanju siromaštva. Klasični liberali vide ranjivost na siromaštvo kao bitno ovisno o načinu na koji su institucije ustrojene. Tako autor navodi kako su u relativno slobodnim i prosperitetnim društvima najbolji predznaci relativnog siromaštva razmjeri unutar kojih je netko primatelj socijalne skrbi, gdje opet, naposljetku, neki imaju tendenciju poticati poroke poput lijenosti i neodgovornosti.

Na kraju se nalazi i dio posvećen onima koji žele znati još ponešto više pod naslovom „Malo dodatnog čitanja za zabavu i razumijevanje (i bolje seminarske radove)“, dok se neposredno iza navedenog teksta nalaze bilješke koje omogućavaju šire objašnjenje pojmova numeriranih kao fusnote.

Nikolina Marasović, studentica III. godine
Pravnog fakulteta Sveučilišta u Splitu